

Max Weber kritikusai Gödel propozíciós tételében

Egy lehetséges játékelméleti alkalmazás az államtudományok területén

M. TAKÁCS PÉTER¹

A tanulmány Max Weber társadalomtudományi metodológiájának kritikai reflexióit – különösen Leo Strauss értéksemlegesség-értelmezését és Polányi Mihály személyestudás-elméletét – elemzi Gödel első nemteljességi tételének fogalmi analógiáján keresztül. A dolgozat központi tézise szerint e kritikák olyan episztemológiailag megalapozott állításokat képviselnek, amelyek a társadalomtudomány formális keretein belül nem bizonyíthatók, mégis érvényes igazságként értelmezhetők. Játékelméleti modell segítségével a tanulmány olyan döntési és reflexiós struktúrákat vázol fel, amelyek a weberi racionalitás, valamint annak kritikusai közötti viszonyrendszert Gödel-típusú eldönthetetlenségi viszonyokként ragadják meg. Ez a megközelítés rámutat a formális logikai rendszerek és a normatív politikai gondolkodás közötti transzdiszciplináris kapcsolat lehetőségére, és új episztemológiai horizontokat nyit a politikatudomány számára.

Kulcsszavak: értéksemlegesség, Gödel-propozíció, játékelmélet, Leo Strauss, Max Weber, Polányi Mihály, személyes tudás

Max Weber's Critics Through the Lens of Gödel's Incompleteness Theorems

Toward a Game-Theoretic Application in Political Science

This paper examines the intersection of political epistemology and formal logic through a comparative analysis of Max Weber's critics – primarily Leo Strauss and Michael Polanyi – via Gödel's incompleteness theorem. It is argued that both Strauss's critique of value-neutrality and Polanyi's conception of personal knowledge exemplify propositions that, while epistemically valid, resist formal proof within the prevailing methodological

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola; Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola; hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, e-mail: eltetaki@vipmail.hu

frameworks of the social sciences. Drawing on game-theoretic logic, the study constructs a metaphorical yet structurally coherent model in which Weber's rational-legal authority paradigm, and its critiques, are mapped onto Gödelian structures of undecidability and incompleteness. The proposed framework reveals how epistemological pluralism and moral subjectivity in political analysis can be represented through recursive decision structures and unprovable axioms. Ultimately, this synthesis challenges the rigid separation between formalist logic and normative political thought, advocating for a transdisciplinary approach that integrates logical indeterminacy into the methodology of political science.

Keywords: game theory, Gödel's proposition, Leo Strauss, Max Weber, Michael Polanyi, personal knowledge, value-neutrality

A weberi eszmerendszer és kritikusainak játékelméleti metodológiája

Szürreális kép vagy meddő elméleti szócséplés csupán a politológia terepasztalán a cím által felvetett kérdéskör alaposabb megvizsgálása? Úgy vélem, nemleges választ kell adnom erre az egyszerű kérdésfelvetésre, mivel véleményem szerint mind Max Weber gondolat- és eszmerendszere a politikatudomány feladatfelfogásáról, mind az erre irányuló kritikai reflexiók (lásd Leo Strauss,² Polányi Mihály,³ vagy éppen Eric Voegelin Weber-kritikáját⁴) levezethetők nemcsak a politológia általánosan elfogadott technikája (a straussi szoros olvasat) által, hanem eme feladatfelfogások – reflexiók ütköztetései felírhatók játékelméleti alapvetések által is.

Miért a „játékelmélet”? Felvetődhet az a kérdés, hogy miért „pont” és „kizárólagosan” játékelméleti meghatározások mentén kívánom elemzésem görcsövébe állítani a fentiekben felsorolt szerzők politikatudományi⁵ feladatfelfogását és ennek kapcsán az általuk megkonstruált és kialakított Weber-kritikájukat, amely kritikai reflexiók – Polányi Mihály szófordulatával élve – „a szemüveg összetörése” érzését váltják ki az emberből.

Azért esett a választásom a játékelméletre, mivel az a kiinduló hipotézisem, hogy a weberi tanokra kritikai reflexióval élő szerzők értelmezhetőkké válnak a játékelmélet gondolatritmikája által, illetve nem csupán értelmezhető aktorokká válnak (amely aktorok kritika tárgyává teszik a weberi alapvetéseket), hanem egyúttal megfeleltethetők a szóban forgó kritikai reflexiók – játékelméleti vetületben – Gödel tételére vonatkoztatva.

Gödel tételének lényegi aspektusait az alábbiakban kívánom egyszerűen, ám mindemellett lényegre törően bemutatni, ismertetni. E bemutatást követően, valamint a bizonyítás végkövetkeztetésének értékelése útján nyilvánvalóvá fog válni azon kapcsolati

² STRAUSS 1996: 60–71.

³ POLÁNYI 1992a: 65; 1992b: 78; 1994a: 1–95; 1994b: 100–135; 1997: 57–99.

⁴ Eric Voegelin Weberről szóló kritikájával jelen tanulmány keretei között nem foglalkozom.

⁵ WEBER 1998.

háló, amely átszövi a játékelmélet és a politológiai elemzés közt tátongó mély (egy-
kutatók szerint áthidalhatatlan) szakadékot.

Arra keresem az adekvát választ, hogyan is gyakorol és lépnek vagy léphetnek egy-
mással elméleti kölcsönhatásba Gödel tételének játékelméleti alapgondolatai (valamint
eme tételbizonyításból levezethető játékelméleti aspektusok), és ezek a levezetések
hogyan lesznek alkalmazhatók a politikai filozófia „modern” értelmezési keretein belül.⁶

Hogyan tudjuk Gödelt elemezve feltárni a politikatudomány-feladatfelfogások
kritikai reflexióit? Erről a kérdésről és ennek megválaszolásáról szól eme tanulmány,
amely arra hivatott, hogy ledöntse azt az „elméleti berlini falat”, amely elválasztja egy-
mástól a játékelméletet és a politológiát, mint kétfajta, egymástól markánsan elkülönült
tudományterületet.

Tudomásul kell vennünk – még ha ez a felismerés csupán a konceptuális önreflexió
kezdeti mozzanata is –, hogy a játékelmélet és a politológia, noha eltérő tudományos
paradigmák mentén szerveződnek, egyaránt a valóság értelmezésére irányulnak, saját
kérdésfeltevéseik és episztemológiai kiindulópontjaik szerint. E diszciplináris külön-
állás azonban nem csupán módszertani diverzitást jelent, hanem mélyebb elméleti
különbségeket is tükröz a társadalmi valóság konstruálásában és megragadásában. Ezért
szükségszerű annak belátása, hogy a társadalomtudományos megismerés alapvetően
pluralisztikus természetű.

Ám e két egymástól elkülönülő szféra összeillesztése által, olyan elemzési és elmé-
leti hátteret kaphat a kutatott, elemzett terület vagy kérdéskör, problematika, amelyre
önmagában egyik rész tudomány sem lenne képes.

Alapvető előzetes megállapításom fő gondolata tehát abban áll, s azáltal ölt magára
egyedi elméleti konstrukciót, miszerint azt feltételezem, hogy eme két tudományterü-
let, amely ugyan bizonyos mértékig és fokig szignifikáns eltérést mutatnak egymástól,
ám őket egy elemzési keretbe ágyazva olyan különleges, eddig a politológiai elemzések
vetületében még nem tapasztalt elemzési metódusokat sajátíthatunk el az általuk ger-
jesztett „politikaelméleti ősrobbanás” révén, amely újszerű kritikai reflexiók által tűzdelt
térbe ágyazza a politológiát, amely telis-tele van játékelméleti elburjánzásokkal, amelyek
a politológiai elemzések új korszakának kezdetét is jelenthetik.

S lássuk most az alábbiakban részletesebben kifejtve, miben is rejlik Gödel tételének
játékelméleti (lényegi) mozgatórugója!

Gödel tétele, avagy egy lehetséges játékelméleti kiindulópont

Az alábbiakban megpróbálom lényegi aspektusai tekintetében felvázolni Gödel tételét:
legyen w -re alkalmazott (a szimbólumfüzerek választott rendezése tekintetében) n -edik
ilyen típusú függvény, amelyet jelöljünk: $P_n(w)$ -nek.

⁶ STRAUSS 1994: 20–50; 1999.

Eme propozíciófüzérék, amelyek a rendszerben a tételek bizonyításait képezik, szintén megjelölhetőkké válnak természetes számok által az előbbieken vázolt rendezési sémát követve. Jelöljük őket: Π_n –nel.

Az alábbi sorban tekintsük most át a w szám következő „propozíciós függvényét”:

$$\sim E x [\Pi_x \text{ bizonyítja } P_w(w)-t].$$

Az állítás lényegét tekintve csupán annyit mond ki (részünkre), hogy az x -edik bizonyítás annak a propozíciónak a bebizonyítása, amelyik $P_w()$ alkalmazva magára a w értékére. A szögletes zárójelen kívüli tagadott „egzisztenciális kvantor” az egyik változó eltávolítására hivatott „nincs olyan x , amelyre... ergo ez egy kvázi fosztóképző, ennek a hatására az aritmetikai propozíciós függvény végezetül csupán az egyetlen „talpon maradt” w változó értékétől függ. Az egész kifejezés azt volt hivatott állítani, miszerint $P_w(w)$ -nek nincs bizonyítása. Ebben rejlik Gödel tételének igazi magja: „vannak, illetve létezhetnek (és léteznek is) olyan igaz állítások, amelyek nem bizonyíthatóak be”.⁷

Lássuk a további bizonyítási részleteket: megszámoztunk minden egyes egyváltozós propozíciós függvényt, aminek hatására a most leírtunk is kell adni (hozzá kell rendelni) egy számot: legyen ez a szám k . Propozíciós függvényünk tehát a listán a k -dik. Így a függvény felépítésének menete az alábbiak szerint fog strukturalódni:

$$\sim E x [\Pi_x \text{ bizonyítja } P_w(w)-t] = P_k(w).$$

Eme függvényt meg kell vizsgálnunk a benne fellelhető specializált $k = w$ érték mellett. A vizsgálati eredményként azt kapjuk, hogy:

$$\sim E x [\Pi_x \text{ bizonyítja } P_k(k)-t] = P_k(k).$$

Miről árulkodik számunkra ezen, specializált $P_k(k)$ propozíció? Arról, hogy ezen propozíciós függvény egyfelől teljesen és tökéletesen kitűnően definiált, másrészt pedig bizonyítása lehetetlen, hiszen erre nincs adekvát módszerünk.

Roger Penrose szavaival: eme speciális propozíció lényege abban tükröződik vissza Gödel tételének tükröképéről, miszerint: „Noha $P_k(k)$ aritmetikai propozíció, konstrukciója szerint azt állítja, ami a bal oldalon áll: a rendszeren belül $P_k(k)$ propozíciónak nincsen bizonyítása. Ha axiómáinkat és eljárási szabályainkat gondosan fektettük le, és ha a számozást helyesen végeztük, akkor a rendszeren belül ennek a $P_k(k)$ -nak nem lehetséges a bizonyítása. Mert ha lenne, akkor $P_k(k)$ állítás »jelentése« nevezetesen, hogy nincs bizonyítás, hamis lenne, így $P_k(k)$, mint aritmetikai propozíció hamis kellene, hogy legyen. Formális rendszerünk nem lehet olyan rosszul felépített, hogy megengedje

⁷ PENROSE 1993: 128–140. (különös tekintettel Gödel bizonyításaira).

hamis propozíciók bizonyítását! Ezért a helyzet az kell, hogy legyen, hogy $P_k(k)$ -nak ténylegesen nincs bizonyítása.”⁸

S való igaz. Pontosan ez az, amit $P_k(k)$ önmagáról mondani kíván számunkra. Ennek okán, amit $P_k(k)$ mond, annak egyrészt igaz állításnak kell lennie, másrészt pedig, mint feltételezett aritmetikai propozíciónak is, igaznak kell lennie, annak ellenére, hogy „találunk egy igaz propozíciót, amelynek a rendszeren belül nincs bizonyítása!” Ergo az, hogy a propozíciónk nem bizonyítható be, még nem zárja ki annak igaz voltát. Ám akárhogyan is gondolkodhatunk eme kérdéskör tekintetében mindig is lesznek olyan propozíciók, amelyek – Penrose kifejezésével „kiszöknek a hálózathoz”.

A fentiekben részletezett gondolati szál végigkövetése által tehát eljutottunk arra a gödeli végkövetkeztetés levonására, amely szerint megállapítottuk, hogy eme speciális $P_k(k)$ propozíció igaz állítás, azonban azt is rögzítenünk kell ezen a helyen, hogy bár igaz állítás, ennek ellenére a $P_k(k)$ propozíció formális keretek között nem bizonyítható be. Eme gondolatritmika lényegi aspektusához tartozik további meglátásként, hogy a formalista (matematikai) „igazság” fogalom szükségszerűen nem lehet teljes. Vagyis akármilyen összefüggéseket is találhatunk ki az aritmetikára, bizton állíthatjuk, hogy lesznek a rendszeren belül olyan igazságok (speciális propozíciók), amelyek a formális rendszergondolkodás keretein belül nem lesznek bizonyíthatók (azaz a formalista eljárás útján nem rendelhetünk hozzájuk igaz igazságértékeket).

Látni véljük ennek hatására a $P_k(k)$ Gödel-propozíció érvényességét, ámbar ezt az adott fennálló axiómák sorozatából nem tudjuk levezetni.

Gödel bizonyítása arra vonatkoztatott matematikai kísérlet, amelynek lényege, hogy felszámolja a szigorú értelemben vett formalista nézőpont hegemon jellegét, és eme felszámolás által megmutassa számunkra a formalista nézőpont gyenge tartópillérét, amely azon igaz állításokban rejlik, amelyeket a formalizált rendszeren belül nem tudunk a rendszer logikájával és matematikai törvényszerűségei által bebizonyítani.

Ily módon el kell fogadnom a penrose-i végkövetkeztetést (Gödel tételének lényegi mozgatórugóiról), amely szerint: „Akármilyen is a helyzet, én úgy látom, hogy a Gödel-féle bizonyításnak világos következménye az, hogy a matematikai igazság fogalma nem zárható be formális sémába [...] Mert hogyan döntjük el, mely axiómákat és eljárási szabályokat fogadjuk el, amikor egy formális rendszert próbálunk felállítani? Döntésünkben mindig intuitív megértésünk kell vezessen, mi az, ami »magától értetődően igaz«, ha ismerjük a rendszer szimbólumainak »értelmét«.”⁹

Célom – hasonlóan Penrose törekvéseihez – az volt, hogy rávilágítsak: létezik egy olyan speciális Gödel-propozíció, amely a vizsgált formális rendszer axiómái és szabályai alapján sem bizonyítható, sem cáfolható, mégis – ha értelmezését a rendszer keretein túli megfontolások alapján vizsgáljuk – egyértelműen igaznak tekinthető. Politikai-filozófiai értelemben ez arra mutat rá, hogy az igazság bizonyos formái nem zárhatók be teljes

⁸ PENROSE 1993: 129–130.

⁹ PENROSE 1993: 134.

mértékben ember alkotta, formális rendszerekbe, és azok értelmezése szükségszerűen igényel valamilyen külső, normatív vagy metafizikai tájékozódási pontot.

Hogyan rokonítható egymáshoz Leo Strauss és Polányi Mihály Max Weber eszmérendszerének¹⁰ kritikai reflexiója a Gödel-propozíció bizonyításával? Ha elfogadjuk a Gödel-propozíciót, amelynek lényege abban áll, hogy léteznek olyan gondolkodási aspektusok, igazságfogalmak, és ennek hatására igaz állítások, amelyek nem bizonyíthatók be (vagyis a szubjektívra támaszkodnak). Ilyen szubjektív tényezőként szerepel Leo Strauss esetében a modernség válsága, illetve Polányi interpretációs eljárásában a személyes tudás kettős értelme, vagy gondoljunk csak Polányi „igazság, szabadság” fogalmi konstrukciójára.

Mindezek tudatában tehát úgy vélem, hogy mind Leo Strauss, mind pedig Polányi Mihály Weber-kritikájuk által értelmezhetővé válnak nemcsak úgy, mint Max Weber kritikái a politikatudományban, hanem ez által úgy is, mint a Gödel-propozíció egy-egy specializált megnyilvánulási formái. Vagyis a játékelmélet és a politológiai elemzés (politikai filozófia) egymásra hatása révén – egyfajta Strauss- és Polányi-féle kitüntetett $P_k(k)$ proposíció által – szembe mennek a formális „igazság” fogalommal, és mint látni fogjuk, meghaladják azt.

A következőkben arra teszek elméleti kísérletet, hogy bemutassam, miként kapcsolódhat a Gödel-tétel logikai irányvonala a Weber tanításaival szemben megfogalmazott kritikai reflexiókhoz – különösen Strauss és Polányi értelmezési keretein belül vizsgálva ezt az összefüggést. Másként fogalmazva: azt kívánom feltárni, hogyan világíthat rá a formális határoeltság gondolata (ahogyan azt Gödel megmutatta) a társadalomtudományos megértés korlátaira, amelyekre Strauss és Polányi is felhívták a figyelmet Weber elméletének kritikájában.

A két Weber-kritika összevetése a játékelmélettel: avagy weberi kritikák Gödel tételében – játékelméleti alapokon való megfeleltetés

Leo Strauss a „modernség válsága” toposza lényegi meghatározója filozófiai elgondolásának. E válság lényege abban érhető tetten Strauss számára, hogy a modern(ség) (amely egyszerre vár el objektivitást, a historizmusba vetett önzetlen hitet, a modern tudomány progresszivitásának tényként való elfogadását, illetve az értékrelativizmus gondolatkörének elburjánzását a tudományos megismerésben) szemben áll a pre-modern, mondhatni a mára már tudománytalannak bélyegzett felfogással, amelyben mind a politikai gondolkodás, illetve a klasszikus politikai filozófia, mind paradigma és kérdésfelvetés egyaránt nyugszik.

Eme straussi értelemben vett konfliktus feloldhatatlan, ám csupán egyetlen út vezet el minket a konfliktus eszkalálódásának megakadályozásához, és ez Strauss számára nem egyéb, mint a klasszikus értelemben vett (szókratészi fordulattól elkezdődő) klasszikus

¹⁰ WEBER 1967; 1970; 1995.

politikai filozófia rehabilitációja, vissza kell emelni a klasszikus politikai filozófiát az öt megillető rangra a tudományterületek vonatkozásában.

Strauss Webert bíráló elemzése arra a következtetésre jut, hogy Weber elméletének egyik alapvető előfeltevése – miszerint az egyedi jelenségek az általánosból érthetők meg – a straussi értelmezés szerint valójában azt jelenti, hogy az egyes jelenségeket mindig csak más részleges tényezők hatásaként értelmezhetjük. Ez azonban azt is jelenti, hogy az egészre, azaz a társadalmi vagy történeti valóság teljességére irányuló tudásunk sosem lehet maradéktalan. Másként fogalmazva: Strauss szerint Weber módszertani megközelítése kizárja a teljes, normatív értelemben vett megértést, mivel az mindig az egyes részek közti oksági viszonyokra szorítkozik.

Strauss úgy érvel Weber ellen, hogy az értéksemlegesség dimenziójának elfogadása csupán csalfa vak remény, mi több, magának a társadalomtudósnak az önbecsapását eredményezi, hiszen mind értékfogalmaink, mind pedig egyéni (csak reánk jellemző) érdeklődési körünk egyaránt meghatározza azt a tudományos irányultságot, amelyet leendő „kutatóként, társadalom elemzőként” el kívánunk fogadni majd.

Strauss értelmezésében Weber értéksemlegességre vonatkozó követelménye a társadalomtudományban nem más, mint egy elméleti utópia vagy illúzió. Ennek oka, hogy már a kutatási téma kiválasztása, a kérdésfeltevések iránya, valamint az alkalmazott módszertan is eleve értéktartalmú – azaz magában hordoz bizonyos előfeltevéseket és normatív szempontokat. Strauss elméleti keretében ezek az értékek nem abszolútak, hanem történetileg meghatározottak és viszonylagosak, így a „tisztta” értéksemlegesség mint elv sosem valósítható meg teljes mértékben a társadalomtudományos vizsgálódás során.

Továbbá Strauss úgy véli, hogy a tudományos igazságok is – mondhatni szubjektív értékítéletek és ennek kapcsán tetszőleges értékválasztások eredményeiként realizálódnak.

Az értéksemlegesség weberi elutasítása következtében nem tudjuk „nevén nevezni a dolgokat”.

Esetünkben a Gödel-féle propozíciós függvény itt éri el a straussi hajóutat: vagyis Strauss által kiemelt „értéksemlegességi kritérium” megszüntethetlensége a társadalomtudományi diskurzusok területén szemlélve magával hozza a straussi értelmezés (a weberi kritika által) játékelméleti megfeleltethetőségét, amelyre az alapot Gödel propozíciós tétele nyújtja a számunkra. A Gödel-propozíció (straussi változata) az, amelyben $P_k(k)$ megegyezik az értéksemlegességgel szembeni straussi értékmérő funkcióval.

Vagyis elképzelhetők olyan értékítéletek és értékválasztások is egy adott tudományterületen belül szemlélve, amelyek tekintetében nem rendelkezünk adekvát, relevanciával bíró bizonyítások sorozatával az értékek vagy értékítéletek mibenlétéről. Ennek hiányában csupán annyit mondhatunk, hogy az értékek és értékítéletek straussi alapokra épülő megválasztása az (a Gödel-propozícióhoz hasonlítható) „igaz állítás”, amely ugyanakkor (mivel a szubjektív szándékolt értelmében beszélhetünk értékválasztásról) a formális rendszer axiómáinak és szabályainak használatával nem bizonyítható vagy cáfolható, ám ennek ellenére igaz állítások sorozatához juthatunk el, amelyek túlmutatnak a formális rendszer gondolati perspektíváján.

Ilyen jelentésadást tulajdoníthatunk egyfelől Leo Strauss „érték fogalmának”, igaz állításának, másfelől pedig Polányi Mihály személyestudás-konceptiójának is, mindkettőre alkalmazva Gödel propozíciós tételét.

Polányi Mihály személyestudás-konceptiója Gödel propozíciós tételében

Polányi Mihály úgy vélekedik a személyes tudás¹¹ koncepciójáról, hogy mind a tudományos kutatások, mind pedig a tudományos mércét megkívánó tanítások előfeltételeit a tudós-nak mintegy a dolgok átfogó rendszeréhez kapcsolódó hitrendszere adja, teremti meg.

Polányi úgy érvel a bizonyításról, hogy a személyes, csak a tudóst meghatározó ítélet minduntalan szerephez fog jutni annak eldöntése érdekében, hogy: „...a bizonyítékok valamely csoportja milyen mértékben befolyásolja egy konkrét állítás érvényességét”. Tehát a tudós mint szubjektív elem maga döntheti el, mit fogad el számára „igazsággként” és mit utasít el, amelyet ennek hatására hamisnak kezel, vagy tekint.¹²

Láthatóvá válik a számunkra, hogy Polányit elemezve és értelmezve a szubjektív „ítéletek közötti választásban” létezik egy – a formális rendszergondolkodás szintjét túllépő – morális aspektus is, amely morális erőtenyező úgy kezd munkálkodni a Polányi által kialakított eszmiségben, hogy a tudós ítéleteit lelkiismereti kérdéssé avassa.

Hiszen (ahogyan Strauss is erre a következtetésre jut) minden tudós, aki megoldandó problémák után kutat, és ezáltal a társadalmi dolgok mélyebb megértésére törekszik, a reá jellemző („tudósi”) személyes ítéleteire hagyatkozva alakítja ki egyéni véleményét, amelyet sajátos módon lát és tesz közzé a tudomány tágas terepasztalán, ahol az általa kialakított nézetek egyszerre válhatnak kritika, elfogadás, illetve elutasítás tárgyává.

A tudomány Polányi felfogásában szemlélve csupán úgy maradhat életképes a modernségben, ha a tudósok képesek hangot adni egyéni nézeteiknek, aminek hatására a tudomány világában a tudósok döntései szuverénnek minősülnek.

A Gödel-propozíció alkalmazása révén Polányi elmélete is új nézetrendszerbe kerül át, s fogalmazódik meg újfent a játékelméleti alapokra épített politikai filozófia elemzése és hatása a modern politikatudomány területére fókuszálva.

Polányi fentiekben felvázolt nézetrendszerére (Gödel tételét alkalmazva) a következő meglátásokat tehetjük: $P_k(k)$ megegyezik a tudós szubjektív értékválasztásával, amelyet Polányi morális elvekre építkezve alapoz meg. Ily módon eme moralitásra alapozott értékválasztás¹³ válik azon elemmé, amely túlmegy a formalizált rendszeralkotás bűvkörén, aminek hatására egy újabb „igaz állításra” tehetünk szert, hiszen a tudósok tényleg maguk alakíthatják ki egyéni értékítéleteiket – amennyiben a társadalmi berendezkedés

¹¹ MÁLIK 2006: 183.

¹² Lásd a Polányinál megjelenő „tudósi igazságelfogadás”, valamint további két tényező: egyrészt Strauss elméleti konstrukciójában benne rejlő „értéksemllegesség-kritikára”, és egyúttal a weberi szociológiatanban megjelenő: az állampolgár „szubjektív szándékolt értelmében” kifejezések közötti összefüggést.

¹³ SZOBOSZLAI-KISS 2017: 169–172.

Polányi és Strauss esetében is egyaránt demokratikus mércéken áll –, az általuk elfogadott „igaz állítások” és az esetünkben elutasított tények mentén haladva.

Konklúzió

Mindazonáltal meg kell jegyeznünk, hogy bár eljutottunk mindkét esetben (Strauss és Polányi) eszmeiségén át a formalizált rendszereket meghaladó tézisek „igaz állítások” megállapításához, azonban ezen igaz állításokat nem tudjuk bebizonyítani, s itt érhető tetten Gödel propozíciós tételének ráhatása Polányi és Strauss elméleti konstrukciójára.

Vagyis a játékelmélet (azon belül is a Gödel propozíciós tétel) felhasználása révén egy új szemléleti keretbe ágyazhattuk be a weberi tanokra, különös tekintettel az értéksemlegesség koncepciójára reflexióval élő társadalomtudós filozófus szerzőket. Ennek hatására a politikatudomány olyan új ismeretelméleti és szemléleti megközelítésmódjára tehetünk szert, amelynek önmagában a politikatudomány s benne a politológia (külön figyelmet szentelve a modern politikai filozófiára) nem tudna eleget tenni.

A játékelmélet alkalmazása által tudatára ébredtünk annak, hogy léteznek olyan „igaz állítások” – nem csupán a formális matematika területén belüli bizonyítás (Gödel propozíciós tétele által) –, amelyek bár igaznak minősülnek, korántsem tudjuk őket az adott formális térben rendelkezésünkre álló axiómarendszerrel és fogalmi ismérvek segítségével bebizonyítani.

Felhasznált irodalom

- MÁLIK József Zoltán (2006): *Analitikus társadalomelmélet. A racionális választások döntéseméleti és játékelméleti alapelvei*. Budapest: Magánkiadás.
- PENROSE, Roger (1993): A császár új elméje: Számítógépek, gondolkodás és a fizika törvényei. Budapest Akadémiai 128-140.
- POLÁNYI Mihály (1992a): *Polányi Mihály filozófiai írásai I.* Budapest: Atlantisz.
- POLÁNYI Mihály (1992b): *Polányi Mihály filozófiai írásai II.* Budapest: Atlantisz.
- POLÁNYI Mihály (1994a): *Személyes tudás 1. Út egy posztkritikai filozófiához*. Budapest: Atlantisz.
- POLÁNYI Mihály (1994b): *Személyes tudás 2.: Út egy posztkritikai filozófiához*. Budapest: Atlantisz.
- POLÁNYI Mihály (1997): *Tudomány és ember. Három tanulmány*. Budapest: Argumentum.
- STRAUSS, Leo (1994): Mi a politikai filozófia? *Világosság*, 35(7), 20–50.
- STRAUSS, Leo (1996): A modernitás három hulláma. *Világosság*, 37(6), 60–71.
- STRAUSS, Leo (1999): *Természetjog és történelem*. [Ford. LÁNCZI András]. Budapest: Pallas Stúdió – Attraktor.
- SZOBOSZLAI-KISS, Katalin (2017): Law and Morality. *Jog–Állam–Politika*, 3, 169–172. Online: <https://szakikkadatbazis.hu/doc/1430336>
- WEBER, Max (1967): *Gazdaság és társadalom. Szemelvények*. Budapest: Közgazdasági és Jogi.
- WEBER, Max (1970): *Állam, politika, tudomány. Tanulmányok*. Budapest: Közgazdasági és Jogi.

WEBER, Max (1995): *Gazdaság és társadalom. A megértő szociológia alapvonalai. A gazdaság, a társadalmi rend és a társadalmi hatalom formái*. Budapest: Közgazdasági és Jogi.

WEBER, Max (1998): A politika, mint hivatás. In WEBER, Max: *Tanulmányok*. Budapest: Osiris, 156–209.